
Kereszténynek lenni itt és most

SZABÓ MAGDA

Delphi múzeumában ott áll a kocsihajtó szobra: egy ifjú tekint a szemlélőre, aki győzött, s aki pillantásába a zseniális Sotades, a szobrász, nem a diadal fénylő örömét rögzítette, hanem annak riadalmát. Míg a célhoz nem ért, egyetlen gondolat foglalkoztatta a kocsihajtót, a remélt sikeré, most már övé a koszorú, de mi legyen a következő lépés, amellyel visszaindul a hétköznapiakba az aranyporos homokról? Most merre és hová? — kérdezi a szobor. Hát vissza az életbe — felel a művész az ábrázolásban —, a nyertes irtózatossággal. Győzni egyértelmű. Élni a győzelemmel, ott kezdődik a diadal kockázata.

A hitben élők, akinek nem közönséges körülmények között kellett ellene mondaniok a Gonosznak, amely egy világbirodalom erejével és apparátusával próbálta kiszoktatni őket a templomokból, egyházakból, magából a hitből is, akik e válságos évtizedekben egy pillanatra el nem engedték Isten kezét, megnyerték a csatát, s e percekben talán végig sem elemezték, hogy annak minden iszonyata ellenére a jelenleginél problémátlanabb szakasz maradt mögöttük, mert a hitben élők győzelme nem pogány diadal. Vexilla regis prodeunt, csak-hogy nekünk kell tartanunk a rudakat, s hogyan tehetnők lelkünk vizsgálata nélkül, számon kérve magunktól, mi mikor miben és hogyan vétettünk, hogy ennyi Júdásunk támadhatott, s ennyi Péterünk, aki megtagadta a hitet a Gecsemáné éjszakáján. Miért nem voltunk még bátrabbak, még egyértelműbbek, hol bicsaklott meg a gyönyörűen vakmerő szuggesztivitás, hisz minden hitetlenért egy nem eléggé meggyőző vagy példamutató hívő felelős. S míg hiányosságainkat elemezzük, a személyes bosszú indulatát is ki kell lúgoznunk magunkból, hajdani megaláztatásunkat, fenyegetettségünket borús emlékké stilizálhatjuk, mert ha a feledés nem is lehetséges, a magunkat ért támadás Krisztus vérének érdemére megbocsátható. Aki kihozott bennünket az oroszán torkából, in conditione realitatis mindent megkívánhat tőlünk, ezt is, sőt a remeték igénytelenségét, — az ország a nyomor peremén áll, a kilábolás keresése az első feladatunk, nem annak meddő taglalása, hogyan és mi miatt jutottunk ilyen mélyre, mert azt tudjuk valamennyien — s mellé az igazán nagyok felelősségtudását, a szentek áldozatkészségét, a hitvallók egyszerűségét, sőt gyermekesnek tűnő, de fontos dolgokat, hogy például most, e percben és ezzel az agyunkkal elemezzük újra végig, mire tanított bennünket a gyerekkortól ismert Hegyibeszéd, mit szögez le, követel vagy tilt meg a Tízparancsolat, s mit kérünk és ígérünk a Miatyánkban. Ha Agoston Thagastében ostrom idején, a vandálok gyűrűje közepén ki tudta mondani az isteni irgalom szavát, a kegyelmet, ha Assisi szentje megfejtette a világ gyönyörű titkát, hogy az egységes és oszthatatlan, mert minden teremtmény beletartozik és mindenki mindenkiné a testvére, ki meri nem kinyújtani a kezét a kézfogásra, amely azt érzékelteti, hitágazattól függetlenül krisztushívó magyarok vagyunk, és ha vállaljuk az Úr prog-

ramját még példát is adhatunk azoknak, akik távolról, büntudattal vagy a meg-
szégyenüléstől félve néznek bennünket, mert a mi Júdásaink nem lettek öngyil-
kosok, s a kereszt áldozatáról tudjuk, kétfajta a lator is; saját büntetlenségünk
tudata, ha van ilyen érzés egyáltalán, még semmire nem jogosít fel bennünket.
Országunk európaiságunk tekintetében legnagyobb pillanatai előtt áll, a keresz-
tény magatartásra ezúttal maga a pápa adja a példát, mert ha Péter utódja imát
mond majd a magyar Genf, Debrecen híres nagytemplomában, abban a tudat-
ban kell tennie, hogy a templom mögötti kertben a gályarabok emlékműve áll,
s ha ezt választotta a közös imádkozásra, ezt a helyet, akkor fontos üzenetet
hozott Istentől. Istentől, hát persze, hogy tőle, aki kezébe kapaszkodva megint-
csak kijutunk a mostani válságból, vexilla regis úsznak a megtisztult levegőben,
s aki keze mindig biztosan fogta a rudat, ne áttolja eligazítani azok ujjait, akik
először szorították köré és riadtak és gyakorlatlanok, de jönnének már velünk,
hívókkal. Az én logikám is azt kérdezi, eddig, míg kockázattal járt a menetelés,
ugyan merre voltak, csak hogy az enyém emberi logika. Isten logikáját számom-
ra jelenleg a pápa fogalmazta meg, ecce ancilla Domini. Mint az úszó a szitről
vetem magam irgalma tengerébe.

BOLBERITZ PÁL

Sokszor elhangzik napjainkban, hogy vákuumban élünk. Valami elmúlt és az új
világ körvonalait még alig látjuk. Az üresség vonz és könnyebben szívja magába
a periférián kallódó szemetet, mint az igazi értékeket. Ennek mindnyájan tanúi
vagyunk.

A vákuum helyzetben az emberek *stabilitásra* vágyódnak és *távlatokat* keres-
nek. Kérdés, hogy az ideig-óráig biztonságtudatot nyújtó állértékek és javak fel-
oldják-e a bizonytalanságból fakadó szorongás érzését? A hosszú távon bizton-
ságot nyújtó, távlatokat adó eszméket pedig épp az átmeneti időszakokban kell
tisztázni. Am kérdés, hogy melyek és milyenek ezek az eszmék? Az „eszméktől”
és ideológiáktól megcsömörlöttek az emberek. A demokrácia és liberalizmus
nem eszme, hanem gyakorlati életforma. Nem pótolhatja az eszméket. Úgy tű-
nik, hogy hazánkban jelenleg csak annak nem kell számítania rosszindulatú
negatív kritikára, aki az embereknek pénzt ad, mégpedig sokat... Rövid távon
az egyháznak is csak akkor lehetnek „sikerei” hazánkban, ha Mesterének „pél-
dáját” követve „kenyeret szaporít” és akkor majd mennek utána, „mert ettek a
kenyérből”. Sokan ezt, és sajnos csakis ezt várják tőlünk.

Pedig az egyház küldetése nem erre szól. Erre megtanított bennünket a Tör-
ténelem Ura az elmúlt negyven évben. Nem adhattunk az embereknek mulandó
evilági javakat, mert nem engedték és nem is volt miből. Nem is volt tömegsi-
kerünk. De megtisztultunk és ezt a tisztaságot az új világban is meg kell őriz-
nünk.

„Aranyom és ezüstöm nincs, de amim van, azt neked adom” — mondotta
Péter apostol a jeruzsálemi templom Ékes kapujánál esedező béna koldusnak,

mikor felmentek János apostollal a templomba imádkozni. „A názareti Jézus nevében mondom neked, hogy kelj föl és járj!” És a koldus mind lelkileg mind testileg új életre támadt. Hosszú évszázadok múltán egy középkori pápa szomorúan jegyezte meg e jelenettel kapcsolatban, hogy „aranyunk és ezüstünk már van, de azt hiába mondjuk a béna koldusnak, hogy kelj föl és járj...” A kereszténységnek körvonalazódó új világunkban a beáramló új eszmék és erkölcsi gyakorlatok „szabad piacán” csak akkor vannak esélyei, csak akkor adhat stabilitást és távlatokat, csak akkor kerülhet életünk „közepébe”, ha Péter és János apostol példáját követi. Imádkozik, és abból merít erőt a rászorultak testi-lelki újjáformálásához. Lelki, szellemi, erkölcsi megújulást kell szolgálnia, mert ennek híján az „anyagi” megújulás a konzumtársadalomból ismert ördögi körben forgó, egy helyben topogó, megnyugvást sohasem hozó, látszat boldogságot eredményező gyakorlati materializmusba süppedő, távlatok nélküli állapotot eredményez.

A lelki megújulás szolgálatához az elméleti eszközök rendelkezésre állnak. Erre az egyház örök eszméi és a Szentlélek működése a biztosíték. Ám a személyi és anyagi feltételek biztosításáról is gondoskodni kell, hiszen az egyház is a földön él. Hiába vannak lelkes tanárok és buzgó tanulók, ha az állam és társadalom a tanítás feltételeit nem biztosítja.

Folyvást változó és hagyományos értékeket megkérdőjelező illetve „újakat” kritikátlanul átvevő világunkban Izaiás próféta szavai stabilitást biztosítanak: „Elhervad a fűszál, lehuлл a virág, de az Isten ígéje örökre megmarad” (Iz 40,8). A történelmi tapasztalat igazolja, hogy Jézus szavai vigasztaló távlatot tárnak elénk: „Én vagyok az út, az igazság és az élet” (Jn 14,6). Ennek megfelelő stabilitást és távlatot nyújt a szeretet főparancsának megélése is, ami mindenki számára — legalábbis elvi szinten — aligha vitatható. Franz Baader, a német romantika jelentős filozófusa írja: „Liebe ist Gabe und Aufgabe”. A szeretet adomány és feladat is egyben. Adomány, mert nem tudnánk szeretni, ha Isten már „előbb” nem szeretett volna minket. Feladat, mert senki sem mondhatja el magáról, hogy ő már tökéletes a szeretetben. A keresztények Jézus Krisztustól tanulták meg, hogy milyen az Isten szeretete. Ezt kell tanulmányozniuk, nap mint nap újra megélniük és bizonyos, hogy ez a szeretet ad tartást és távlatot nekik és minden embernek aki e szeretet vonzási körébe kerül.

JÁNOSY ISTVÁN

Tulajdonképpen erre már megfelelttem a Vigilia múlt évi körkérdésére válaszolva. Írásomnak csak néhány gondolatára emlékeztetek.

A piacgazdaság bevezetésével együtt jár, hogy a szegények még szegényebbek, a gazdagok még gazdagabbak lesznek. Már most hárommillió koldusról beszélhetünk, akik a létminimum alatt élnek: kisnyugdíjasok, nagycsaládosok, munkanélküliek, menekültek, hajléktalanok. Ezek érdekvédelmét a szocialisták hivatottak ellátni, de azok sajnálatosan gyengék. Ezért Jézus híveinek kell felvállalniuk a szegények érdekvédelmét és megsegítését, mivel ezt Jézus elsőren-

dű kötelességünké tette, amit majd számon kér tőlünk. Gondoljunk a Kecskék és juhok és az Irgalmas szamaritánus példázatára. Hogyan kell e feladatunkat teljesítenünk? Erre klasszikus példát adott Sztehlo Gábor, Teréz anya és Kozma Imre.

Kétezer éves fennállása óta a kereszténységnek több típusa alakult ki aszerint, hogy mit tart a legfontosabb feladatának. Ezek közül most csak kettőt említek.

Az egyik a *rituskereszténység*, amely a szent szertartások gondos megtartását és az azokon való részvételt tartja feladatának.

A másik a *szókereszténység*, amely szerint a legfontosabb az, hogy az egyházban az evangéliumot tisztán és igazán (vagyis a megadott dogmák szerint) hirdessék.

Úgy érzem, manapság ezeknél még fontosabb egy harmadik típus, a *tett-, vagy jócselekedet-kereszténység*, amelynek fő célja a szegények, bajbanlevők megsegítése és megmentése az *Irgalmas szamaritánus*-példázat alapján Jézus határozott parancsára. Ez egyúttal az *imitatio Christi* megvalósítása, mert ha ezen az úton járunk, egyre hasonlóbbak leszünk Hozzá, sőt egy végső *Unio mysticá*-ban egyesek leszünk Vele, hogy az apostollal elmondhassuk: „Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus”.

Persze, ez a kereszténység életében valamilyen formában mindig érvényesült. Például a jeruzsálemi ösgyülekezetben: hogy senki se nélkülözzék, beadták mindenüket a közössébe. Ezt a kommuna-életformát valósították meg a jezsuiták a közép-amerikai Nap-államokban az indiánok között — ez a kommunizmus eddig egyetlen sikeres kísérlete.

Mekkora odaadással foglalkozott Szent Pál a jeruzsálemi gyülekezet megsegítésével! E célból gyűjtést szervezett egész Görögországban.

A második századi Lukiánosz, noha ugyancsak nem volt valami jó véleménnyel a keresztényekről, mégis nem győzte csodálni áldozatkészségüket, ahogy a bajban levőkön segítettek.

Az adakozást a középkor sem hanyagolta el: sorra alakultak a betegápoló és szegénygondozó szerzetesrendek, például a johanniták és az irgalmas nővérek. A szegények felkarolásában új szint hozott Szent Ferenc. Ő nem elégedett meg a jótékonykodással, hiszen ő nemcsak szolidáris akart lenni az ínségesekkel, hanem életformájának is a teljes szegénységet tűzte ki, ebben is utánozva Mesterét, akinek „nem volt hová a fejét lehajtania”. Ő a tökéletes *imitatio Christi*-t akarta megvalósítani: meg is lett a jutalma: misztikus elrévülésében kiütköztek rajta Jézus sebei.

Ugyanezek a törekvések megtalálhatók a lutheránusoknál is. Luther halála után egy századig a „szókereszténység” volt az uralkodó náluk — papjaik véget nem érő prédikációkban taglalták a hitigazságokat. Ennek a dokumentuma a roppant terjedelmű hitvallási irat: a *Formula concordiae*. Elmaradhatatlanul bekövetkezett az ellenirányzat: a *pietizmus*. Ez az értelmi ráhatás helyett az érzelmet hangsúlyozta: Jézus iránt érzett végtelen szeretetüket, melynek kiadásában egy végső *unio mysticá*-ban ölelték át Jézust és — mint Szent Ferenc — az Ő életformáját akarták megvalósítani a szeretet-szolgálatban. Ugyanakkor nagyon gyakorlatiasak is voltak: sorra alapították a szegényházakat, özvegy-, és árvaházakat, kórházakat a betegek és mozgásképtelenek számára. Ez intézményekből valóságos szeretetvárosok alakultak. Jézussal azonosuló *unio mysticá*-juknak legszebb szellemi kifejezése: J. S. Bach passiói és kantátái, amelyek ma is lenyűgöznek érzelmi átfűtöttségükkel.

Nem folytatom, hiszen köteteket lehet írni e témáról. Csak annak hangsúlyozására írtam, hogy most a tett, a jócselekedetek kereszténységére van a legnagyobb szükség, különösképpen itt, nálunk Közép-Kelet-Európában, ahol a kaotikus átmeneti állapotok (nacionalista acsarkodások és egy új népvándorlás) következtében minden határon túl fog növekedni az ínség. Számunkra most ez a legkorszerűbb kereszténység. Persze a jócselekedet nem érdem. Ez Jézus föltétlen parancsa: „Ha mindent megcselekedtetek, amit parancsoltam néktek, mondjátok azt, hogy haszontalan szolgák vagytok, mert csak azt tettétek, ami a kötelességtek!” Ezt fejezi ki Kant etikája is.

Ennek az új életformának előfeltétele az *imitatio Christi*: Jézus követése egészen a végső *unio myticá*-ig. Ha ez hiányzik, nem kapunk erőt a megvalósításhoz. Mert minden erőt „onnan fölülről” nyerünk. De ha megkaptuk az erőt, azt mindjárt tovább is kell adni!

Szent Ferenc — és én még hozzátenném: Gandhi — példája még egy másik vonatkozásban is különösen aktuális. Évtizedek óta sokat beszélünk arról, hogy a nyugati fogyasztói társadalom igényeinek megvalósításához mind több energiát kell nyernünk és mind több nyersanyagot elfogyasztanunk, nem is beszélve a haditermelésről. Ez pedig együtt jár azzal, hogy visszafordíthatatlanul tönkre tesszük a természetet és elpocsékoljuk az utódaink számára is szükséges nyersanyagokat. Így, ha nem is robban ki valami szörnyűséges háború, Földünk hamarosan lakhatatlanná válik. Egyetlen menekvésünk: ha radikálisan visszafogjuk az energia-, és az iparcikkek termelését és az anyagi javak pazarlása helyett megelégszünk a szükséges minimummal. Ez lesz a jövő igazi nagy forradalma: felvállalni Szent Ferenc szegénységét és Gandhi aszkétikus életformáját, aki a lehető legkevesebb és legszerényebb ételekkel élt, mert „ha többet igényelne, azt egy éhenhaló szájától vonná el.”

Igen ám — vetné ellen valaki — de hisz az ember legnemesebb törekvése az, hogy mindig többre törekszik, többet igényel elsősorban anyagiakban, jólétben.

Ez igaz. De átterelheti igényét a szellemiekre. A szellemiekben valósítsa meg önmagát: éljen olyan igénytelenül mint Szent Ferenc vagy Gandhi, de szárnyaljon a szelleme úgy, mint ezeké, mint egy Platóné, vagy Goethéé. Ez a jövő útja, ha egyáltalán meg akar maradni az emberiség. És ebben élen járhat a kereszténység, hiszen ez volt Jézus életformája.

Hadd szóljak még néhány szót az *unio mysticá*-ról, amelyben Jézussal azonosulást élünk át. Ennek előfeltétele, hogy megtapasztaljuk, amit Jézus mondott: „mért mondasz engem jónak? Egyedül az Atya jó”. Én többször megtapasztaltam, hogy amikor életemben oly végzetesen eltévelyedtem, hogy már csak a halál volt hátra, egyszerre váratlan fordulattal irányt kellett váltanom — és életben maradtam. Ez irányváltásban nekem semmi részem nem volt. És ekkor menthetetlenül azt kellett éreznem, amit Jézus mondott: az Atya jó: nekem, az eltévedt báránynak, amikor már reménytelenül belebonyolódtam a tüskés bózótba, utánam jött, megkeresett és megmentett.

Az *unio mytica* a legszorosabb kapcsolatban van a zenével és a költészettel. Gondoljunk Szent Ferenc *Naphimnuszára*, vagy J. S. Bach műveire. Egész életre szóló élményem volt, amikor tizenöt éves koromban kezembe került Babits *Amor sanctus* köete. Középkori himnuszok voltak benne latinul és magyar fordításban. Ez az élmény indított el költői pályámon. És Bach *Máté passiója*.